

הרב שי פירון

ארץ ציון וירושלים

מבוא

- א. חמץ ומצה - פסח ושבועות
- ב. ציון וירושלים
- ג. בעקבות שמואל ואלקנה
- ד. בית ה' נלד! - במקום סיכום

מבוא

הימים שבין פסח לשבועות מצטיינים בשורה של אירועים המסייעים לכולנו להכיר בפלא הגדול שבשיבת עם ישראל לארצו. שנות עצמאותנו בארץ באות לידי ביטוי בריבונות ישראל בארצו, בקיבוץ גלויות, בניסיון לפתח חברה צודקת הדואגת לחלשים ולנוזקים, ברווחה כלכלית ובפיתוח המדע, התעשייה והחקלאות. דומה שבכל אלה זכתה החברה הישראלית להישגים לא מבוטלים. כל אלה נובעים מהכרזת העצמאות של מדינת ישראל:

"מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות, תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה, תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל, תקיים שיוון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת גזע ומין, תבטיח חופש דת, מצפון, לשון חינוך ותרבות, תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות" (מתוך מגילת העצמאות).

אכן, הדרך ארוכה, טרם הוגשם החזון במלואו ושאלות חשובות ומכריעות עומדות על הפרק: הפערים והמצוקה שבחברה הישראלית, גבולות הארץ, חוסן כלכלי ופיתוח מקורות תעסוקה, שאלות התרבות היהודית, היחס שבין יהדות לישראליות, ועוד.

דווקא שני חגים מציבים את הפערים התרבותיים, הרוחניים כמו גם הפוליטיים במלוא עוזם ותוקפם. דווקא הימים הללו מגלים את היחסים השונים למדינה ולתורה. הסגנון בו מציינים החלקים השונים בעם את יום חג עצמאותנו ואת יום שחרורה של ירושלים מלמד על עמדתם הרוחנית במגוון שלם של שאלות יסוד.

אמנם, בשנתיים האחרונות אנו עסוקים בשאלות ביטחוניות. אלה, עוררו במקצת את הגאווה הלאומית והחזירו מעט מהסומק שהיה חסר בלחייה של המדינה. כואב לכולנו שדווקא מלחמה, הרג ושפיכות דם

יהודי מיותר, גורמת לאיחוד ולקירוב בין הקצוות. אולם עלינו לזכור שהיכוח העקרוני בדבר דמותה של מדינת ישראל לא תם. הוא מסתתר, הוא רדום, אבל הוא קיים.

השאלות הביטחוניות הן שאלות קשות ומייסרות אך אין הם שאלות קיומיות. מדינת ישראל תמשיך להתפתח ואיש לא יפגע בעצם קיומנו. בה בעת, שאלות הזהות והמהות עלולות לפרוס את התפרים המאחים את שבי ציון השבים לארצם מארבע קצוות הארץ. מחלות הגלות ערערו את הבסיס הרוחני המשותף, זה שעל גביו ומתוכו נבנית מדינת ישראל.

החברה הישראלית מעדיפה לעסוק בשאלת המסגרת תוך התחמקות מבירור שאלות המהות והתוכן. יש בכך בריחה מהתמודדות עם שאלות קשות המכריחות אותנו להבהיר על מה ולמה שבנו לארץ. לא נוכל להתחמק מהחובה המוטלת עלינו לחבר ארץ ושמיים. "תורת החיבורים", העמקת היחס שבין המסגרת - המדינה אל התכנים הרוחניים והתרבותיים המחיים אותה. כיצד עושים זאת.

א. חמץ ומצה – פסח ושבועות

לחג הפסח מספר שמות. כל שם מביא לידי ביטוי רעיון אחד מתוך מכלול המסרים הרוחניים הקשורים בחג. איסור אכילת חמץ תופס מקום נרחב בעניינו של החג אלא שיש להבחין בין שתי מצוות שונות, עשה ולא תעשה: האחת – "בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצות" (שמות י"ב, ח'), "ששת ימים תאכלו מצות" (דברים ט"ז, ח') ועוד. השניה – "לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני, כי בחיפזון יצאת מארץ מצרים, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" (שם, ג'), ועוד. העובדה שהתורה מדגישה את החובה לאכול מצה מחד, ואת האיסור לאכול חמץ מאידך, זוקקת בירור עמוק בדבר מקומם של החמץ והמצה ומשמעותם¹.

איסור אכילת חמץ ומצוות אכילת מצה באים לידי ביטוי גם בקורבנות החג². כך, מתחדד ההבדל שבין חג הפסח לבין חג השבועות. בעוד שקורבנות הפסח מתייחדים במצה, מתייחד קורבנו של חג השבועות בחמץ: "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שנים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה'" (ויקרא כ"ג י"ז).

¹ חשוב לציין את הסדר בו מופיעים העניינים הללו בתורה: בשמות י"ב צוין בראש חיוב אכילת מצה ואח"כ איסור אכילת חמץ. לעומת זאת בדברים ט"ז מופיע קודם איסור אכילת חמץ ורק אח"כ מצות אכילת מצה. ואין כאן מקום להאריך.

² יסודו של רעיון זה שמעתי מפי הרב יואל בן נון.

הקורבן בא לבטא את הקירבה שבין האדם לאלהיו. האדם ניצב לפני האל ומביא לידי ביטוי את תלותו בבורא עולם. המצה מסמלת לחם שלא הגיע לסיום התהליך. המצה היא לחם חסר³, לחם לא שלם. לפיכך, בבואנו לפני ה' עלינו להדגיש את החיסרון השולט במציאות ואת תקוותנו להשלמת הכל על ידי מלך רחמן. לכן, כל הקורבנות⁴ מתייחדים באיסור חמץ: "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ, כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'" (ויקרא ב', י"א). לאור דברנו, ברור שעצם המחשבה על "קורבן חמץ" הנה תרתי דסתרי. קורבן - מבטא את הצורך ואת השאיפה למילוי חסרונותינו ולהתקרבות לפני ה'. חמץ - מבטא את השלם, את סיום התהליך וההגעה אל המנוחה והנחלה.

מבין שמות החג השונים תופס חג החירות מקום נרחב. היציאה מבית עבדים, "ממצרים גאלתנו, מבית עבדים פדיתנו" (עפ"י תפילת "נשמת כל חי"), תפסה מקום נרחב בכל מנהגי החג⁵. אולם, יש לזכור שהיציאה ממצרים הינה הכנה למתן תורה. חרות הינה ערך חשוב, בעל משמעות גדולה. אולם סכנה גדולה היא לחרות המנותקת מעולם של ערכים. לפיכך, מיד אחרי חג הפסח אנו סופרים חמישים יום לקראת חג השבועות. כבר תמחו הפרשנים על כך שחג השבועות לא נזכר בשם זה בתורה. כך מתבארים הדברים לדעת הרמב"ן:

"יוצוא בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפנייהם ולאחריהם כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום מתן תורה, שהראם

³ הסבר זה, על פי פשוטם של דברים, שונה מפירושים רבים הרואים במצה לחם אדיאלי, טבעי ללא גבוהות. עיין: פירוש "הא לחמא עניא" בהגדת הרשב"א. פירוש זה קנה לו שביטה בעיקר בקרב פרשני החסידות, עיין לדוגמא: שפת אמת לפסח. אומנם, ע"פ הזוהר פירשו המצה כרפואה המזככת את האדם מנוקי החמץ. עיין לדוגמא בספר מאור ושמש: "וכן הדבר בעניין אכילת המצה שאכילת המצה היא רפואה לכל איש ישראלי שלא תזיק כל השנה אכילת החמץ לנפשו. וזאת שיערה חכמתו יתברך שמו, שאכילת מצה כל שבעה, יהיה די לכל איש ישראלי להגן עליו, שלא יחלה חולי הנפש מחמת אכילת החמץ כל השנה" (הפטרות יום א' של פסח).

⁴ ענינו של קורבן תודה מצריך ברור נפרד: עיין ויקרא כ"ג, י"ז, והסברו של המהר"ל מפראג: "ביאור זה כי התודה הוא שיש בו חמץ ומצה, ואין לך קורבן שיש בו חמץ ומצה כמו קרבן זה, אף על גב שלא היה קרב על המזבח, מכל מקום קרבן נקרא, לכן אמרו: "כל הקורבנות יהיו בטלים לעתיד חוץ מקרבן תודה, מפני שיש בו חמץ ומצה" (שוחר טוב ק'), שהם שני דברים חלוקים שאין זה כזה. להודיע כי כל הכוחות אשר הם מחולקים הכל הוא אליו יתברך, ודבר זה ראוי שיהיה הקורבן כאשר נעשה לו נס והציל אותו מן המיתה, ובזה מודה לו כי האדם אל השם יתברך, שהרי הציל אותו שעל זה מביא קרבן תודה, ולא שהוא לבד אל השם יתברך, רק כל הנמצאים וכל חילופי המציאות הכל הוא אליו יתברך, עד שהוא יתברך הוא אחד ואין זולתו, ודבר זה יהיה הש"י אחד ואין זולתו. ולכן קורבן תודה לא יהיה בטל, כי קרבן תודה מורה כי כל חילופי וחלוקי המציאות אל השם יתברך, וכאשר הכל אל השם יתברך אז הוא אחד ואין זולתו, ולכן קרבן זה לא יהיה בטל לעתיד" (תפארת ישראל פרק ל').

⁵ בולטת בענין זה מצוות ההסבה.

בו את אשו הגדולה, ודבריו שמעו מתוך האש. ולכך יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום חג השבועות עצרת, כי הוא **כיום שמיני של חג**" (ויקרא כ"ג, ל"ו, ד"ה "עצרת").

חג השבועות משלים את חג הפסח. חרות ללא מתן תורה מאבדת את משמעותה. הערכים הניתנים בחג השבועות הם היוצקים תוכן במסגרת החרותית המתחילה בחג הפסח. חג הפסח יוצר את הכלים, את המסגרת לקראת חג השבועות. מסוכנת היא הגישה הרואה בחג המצות תכלית לעצמו. חג השבועות, חג החרות (על הלוחות) הוא **המגדיר** ומעשיר את חג החירות.

מכאן ולדורות, חייבים אנו להיזהר מהפיכת המסגרת לתוכן. נטייה ידועה היא לקדש מסגרות על חשבון העיסוק בתכנים. בכך, מתחמקים מאחריות לברור מהותי ורעיוני, מהגדרת מטרות ובדיקת הדרך ומשמעותה. כדי להתמודד עם סכנה זו, אסרה התורה אכילת חמץ וציותה על אכילת מצה בחג הפסח. אי אכילת חמץ מגדירה את המצב. אכילת מצה מניחה את התשתית למדרגה הבאה, מדרגת חג השבועות⁶. בחג השבועות, חג הערכים, חג מתן תורה יש להקריב קורבן חמץ. קורבן זה מבטא שלמות. מעתה החרות, ההגדרה הלאומית מחד, והתורה, ההגדרה הרוחנית מאידך, מגדירות את יחודו של עם ה'. מתחילים במצה ומסיימים בחמץ, כמבואר בדברי בעל "דגל מחנה אפרים":

"ולעניות דעתי הוא מרומז בזה"ק וברעיא מהימנא כמה פעמים כי בתחלה עלו ישראל לבחינת מצה ואחר כך לבחינת לחם: "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (שמות ט"ז, ד')."

(פרשת צו, ד"ה "ועתה").

את חג הפסח מציינים שכבות נרחבות בעם. רבים, דתיים ושאינם דתיים, נמנעים מאכילת חמץ, עורכים ליל סדר כתיקונו ומשתדלים לבער חמץ מבתיים. לעומת זאת, בחג השבועות התמונה שונה לחלוטין. יתכן וטעם הדבר כרוך בדברינו לעיל: עם ערכי חג הפסח, חג החרות, קל להזדהות. חג הפסח רצוף באירועים ובטקסים. לעומת זאת, חג השבועות הנו חג המצריך בירור ערכי ורעיוני, הזדהות עם ערכי התורה והמצוות.

ב. ציון וירושלים

עם תקומת ישראל זכינו להוסיף ללוח השנה שני חגים חדשים: יום חג עצמאותנו ויום שחרור ירושלים. חג העצמאות נחוג ברוב עם,

⁶ אכילת חמץ טרם זמנו יוצרת בשלות יתר המובילה לרקב. "האיש הרך בך והענוג מאוד תרע עינו באחיו ובאשת חיקו" (דברים כ"ח, י"ד).

ברחובה של עיר ובקרב שכבות נרחבות בציבור. לעומת זאת, יום ירושלים לא התפשט בקרב כלל הציבור. דומה, שיום העצמאות, מבטא את המסגרת, את החרות. לעומת זאת, יום ירושלים מגדיר את התכנים, את הערכים. כאן, בירושלים, מקופלת משמעות ערכית ודתית כאחד. אך נכון יהיה להשוות בין חג הפסח ליום העצמאות ובין חג השבועות ליום ירושלים. יש הנוטים לראות ביום העצמאות סופו של תהליך: זכינו לעצמאות מדינית, שבנו לארצנו, זכינו לקיבוץ גלויות, אט אט נזכה לרווחה כלכלית, "ובא לציון גואל" (ישעיה נ"ט, כ').

אולם, לענ"ד, יום העצמאות "אסור באכילת חמץ". ביום זה עלינו להיזהר ממחשבה פסולה הרואה ביום העצמאות סוף תהליך. שמעתי מאחד מרבותי, שמטעם זה היה נוהג לבצע בסעודת יום העצמאות על שתי מצות, כדי להיזהר מגבהות לב, וממחשבה כאילו בכך תמו חלומותינו. יום העצמאות הינו נדבך חשוב בגאולתם של ישראל, אולם הוא רק שלב ראשון. עתה, יש לברר, יחד, את המצע הרעיוני, הערכי, המשותף לכולנו.

יסוד הדברים, על פי מה שנאמר בדברי הנביא ישעיה:

"על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון, הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים,

הרימי אל תיראי, אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם"

(מ', טי').

שני שמות בדברי הנביא: ציון וירושלים. לציון **עולים** ובירושלים יש להרים בכח את **הקול**. הרב קוק הגדיר את ההבדל שבין ציון לירושלים. כידוע, הקים הרב קוק זצ"ל תנועה בשם "דגל ירושלים". כך מסביר הרב את המטרה שבהקמת האירגון החדש:

"התנועה הירושלמית הנקראת בשם ההסתדרות ירושלים ודגל ירושלים מוכרחת היא להיות מתפשטת במלא עולם להמתיק על ידי הוד קדושתה את מרירות החול אשר נסתבכה בהתנועה הציונית, ולהציל את אור הקודש אשר בשם ציון מידי עושקיו כח. אומנם דרכנו דרך הקודש סלולה היא בעז"ה בשלום ובמישור, בית ישראל יבנה על שני העמודים: **עמוד הקודש, קדש הקדשים** העומד לנס עולם מעולם עד עולם הקשור תמיד בשם **ירושלים** אשר כסא ה' יקרא לה, **ועמוד החול**, אשר לבש לבוש חולין רק בירידתו להחיות רוח שפלים אשר שחה לעפר נפשם, שהוא יונק את כוחו משם **ציון** ע"י קו המתעקם, ההולך ומתעקם, עד אשר אור ירושלים יופיע לישראל עקימא, ולתמם עם תמימים, היה פרו למאכל ועליהו לתרופה, וימין ושמאל יפרצו לרומם קרן ישע"

(אגרות הראי"ה, חלק ג', עמ' ר"ג).

הראי"ה מבחין בין שני עמודים שרק על שניהם יחד יבנה הבניין השלם. בניין החול, זה המהווה בסיס ותשתית לבניין הקודש, הבניין הערכי המביא לידי ביטוי את הייחוד שבאומה הישראלית.

להערכתו של הראי"ה הסכנה הגדולה לקיומה של התנועה הציונית כרוכה בעובדת תשומת הלב הגדולה ל"ציון", ובהזנחת העיסוק בשם "ירושלים". עיסוק מתמיד במסגרות עלול להוביל למשבר רוחני גדול. ביום מן הימים, בשעה שהתשתית הלאומית תונח ותהיה חזקה ואיתנה, יוחל בויכוח הגדול על מקומה של "ירושלים". ציון וירושלים תלויים זה בזה. כשם שקיומה של ירושלים תלוי במידה רבה בבסיס המונח על ידי ציון, כך קיומה של ציון תלוי במידה רבה בהשפעת העולם הרוחני הנגזר משם ירושלים:

"ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצריך כבתחילה **אחרי כן** יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה; ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה"
(ישעיה א', כ"ו-כ"ז).

המשפט והצדק הם תנאי בל יעבור בבניינה ובקיומה של ציון. יום חג עצמאותנו מציב את עמוד ציון. הציונות הביאה לידי ביטוי נפלא את הצורך שבשיבת ישראל לארצו. בניין זה כרוך במאמצים מרובים. יש לעלות ולטפס במעלה ההר, לכבוש את הארץ, ליישבה ולהפריחה. בכך באה לידי ביטוי החלק הראשון שבנבואת ישעיה: "על הר גבוה **עלי** לך מבשרת ציון". עתה, מגיע החלק השני. עתה יש לעסוק בליבון ערכי, בבירור הדרך בהגדרת התפיסה האידיאולוגית ממנה יונקת ציון את כחה. עתה הגיע העת לחשוב, לדבר ולבטא את החזון והבשורה הגדולה: "הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים". כיצד נביא לידי דיון ציבורי את שאלת דמותנו הערכית? כיצד נסחוף את העם לירושלים? אלפים שנות גלות התפלל העם לקראת השיבה לציון ולירושלים. ועתה, מששבנו לציון דומה שירושלים מאבדת את מרכזיותה. ירושלים נתפסת יותר ויותר כמקום הקשור בעולם "הדתי" ולא כמוקד לאומי המתווה את דרכו הערכית של העם. כיצד נשוב לירושלים?

ג. בעקבות שמואל ואלקנה

בדברי ר' יעקב בעל הטורים מצאנו את הדברים הבאים⁷:

"כתב בעל הלכות גדולות, אלו הימים שמתענין בהם מן התורה והמתענה בהם לא יאכל בהן ולא ישתה עד הערב: באחד בניסן מתו בני אהרון, ב' מתה מרים ונסתלקה הבאר... ב' באייר מת עלי... **בכ"ח בו מת שמואל הנביא וספדוהו כל ישראל**."

(טור אורח חיים סי' תק"פ).

א"כ, כ"ח באייר הוא גם יום הזיכרון לשמואל הנביא. קשור בקשר הדוק לירושלים.

⁷ ראשיתו של רעיון זה שמעתי מהרה"ג הרב שלמה פיישר שליט"א.

הגמרא במסכת זבחים אומרת :

"דרש רבא, מאי דכתיב : וילך דוד ושמואל⁸ וישבו בנויות ברמה", וכי מה ענין נביות אצל רמה? אלא, שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם".

(נ"ד ע"ב).

שמואל הרואה ודוד המלך עוסקים בתכנון בנין המקדש. יחד, הם טווים את חלום בנין הבית. דוד המלך מתאר את מקורות ההשראה לבנין הבית באומרו :

"הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית"

(דברי הימים א' כ"ח, י"ט).

ומפרש רש"י :

"הכל בכתב - פתרון הכל בכתב סידר לו סכום משקל ומשקל של כל כלי שמואל הרואה. כל מלאכות התבנית - תבנית הבית חכמני והשכילני כמו תבנית אורך ורוחב וגובה, והכל דרש שמואל מן התורה ברוח הקודש כמו ששינו : "הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה" (מידות פ"ב, מ"א). דרש אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים חמישים פעמים חמישים הם כ"ה מאות ... והכל דרש שמואל ברוח הקודש ולמד לדוד כן".

(שם).

שמואל מנחה את דוד כיצד לבנות את ירושלים. העובדה ששמואל עוסק בקודש הקודשים, בבנין בית המקדש, לא מונעת ממנו את תחושת האחריות והערבות לכלל העם. לפיכך, עוסק שמואל במסע מעגלי להבאת התורה ומשפטיה בכל מרחבי הארץ :

"וישפט שמואל את ישראל כל ימי חייו. והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל את כל המקומות האלה ותשבתו הרמתה כי שם ביתו ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבח לה"

(שמואל א' ז', ט"ו-י"ז).

בכל הליכותיו של שמואל, תמיד יצא מן הבית ושב אל הבית. ערכו של הבית, כמקום הגידול הרוחני של שמואל, בא לידי ביטוי נפלא בדבריו של הרב סולובייצ'יק :

"שמואל היה מהלך במעגל. בעוזבו את הרמה, ללכת ולסובב אל בית אל והגלגל והמצפה, כבר אז היה שב וחוזר לרמה, כי שם ביתו. כי שם, ברמתיים צופים חייתה חנה אמו, שם עברה עליו ילדותו ושם נעוצים שורשיו. שמואל היה מנהיג ושופט לכל ישראל, הוא סובב בכל תפוצות ישראל, אך בכל הליכותיו נשא פעמיו לביתו. הוא היה שייך לכלל

⁸ כך הפסוק בגמרא, הפסוק בהוצאות התנ"ך שלנו הוא : "וילך הוא ושמואל, וישבו בניות..." (שמואל א' י"ט, י"ח).

ישראל, כל ארץ ישראל היתה ביתו אבל הבית האמיתי נשאר במקום אחד, ברמה, כי שם ביתו. רק שם הוא יכול היה לבנות מזבח חייו לה: "וישפט שמואל את ישראל כל ימי חייו". בהרבה מקומות שימש שמואל כמנהיג וכשופט, אולם כח משפטי נבע מן הרמה, מביתו, "כי שם שפט את ישראל". כל כמה שאדם גדול – אין הוא יכול לעזוב את בית אבותיו. כל משפטיו – משם הם באים"

(על התשובה עמ' 59-60).

ביתו של שמואל, אליו הוא שב, הוא בית גידולו. משם הוא שואב כוחות נפש להמשיך בשליחותו במלא הכח והעוצמה. השפעה ציבורית חייבת לינוק מהבית, מהשרשים. יציאה לציבור, דמותו של מנהיג חייבת להיות קשורה במעין ערכי המחיה ומפכה את כל פעולותיו. שמואל, שיום פטירתו חל ביום ירושלים, משלב באישיותו שתי תכונות חשובות: האחת – השאיפה לבנין הבית, השאיפה לעיצוב עמוד הקודש, עמודה של **ירושלים**. מאידך, עיסוקו לא מונע ממנו להתחבר אל העם. לצאת ולחזור אל הבית. עיון קצר בדמותו של אביו, אלקנה, מלמדנו על מקורות היניקה של שמואל:

"כיוצא בדבר אתה אומר, "ויהי איש אחד מן הרמתים וגו'" (שמואל א' א, א). היה אלקנה עולה ארבעה פעמים בשנה, שלשה מן התורה ואחת שקיבל עליו, שנאמר "ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה וגו'" (שם, ג). אלקנה הוא עלה ואשתו ובניו ובנותיו ואחיותיו וכל קרוביו עמו וכל קרוביו עמו וכל בני ביתו היה מעלה את הכל עמו... דבר אחר למה מעלה את הכל עמו? כשהיו עולין בדרך ולנין ברחובה של עיר, מתקבצים האנשים לבד והנשים לבד. שכן האיש מדבר עם האיש, אשה עם האשה, גדול עם גדול, קטון עם קטון. והיתה המדינה מרגשת והיו שואלין להן להכין תלכו? ואומרים אל בית האלהים שבשילה שמשם תצא תורה ומשם מצוות, ואתם למה לא תבואו עמנו ונלך ביחד, מיד עיניהם משגרות דמעות. אמרו להן נעלה עמכן, אמרו להן הין, עוד לשנה הבאה חמשה בתים, לשנה אחרת עשרה בתים, לשנה אחרת הרגישה כולה לעלות, והיו עולין הימינה כששים בתים, ובדרך שהיה ולה שנה זו לשנה אחרת אינו עולה אלא בדרך אחרת. אלקנה הכריע את ישראל לכף זכות וחינך אותם במצות, וזכו רבים על ידו, הקב"ה בוחן לבות וכליות אמר לו, אלקנה, אתה הכרעת את ישראל לכף זכות וחינכתם במצוות, וזכו רבים על ידיך, אני אוציא ממך בן שיכריע את ישראל לכף זכות ויחנך אותם במצוות ויזכה רבים על ידי"

(אליהו רבה (איש שלום) ט', ד"ה "כיוצא בדבר אתה").

אלקנה הבין שכדי להוביל את העם למשכן שילה, אין צורך בנאומים, בדרשות ובהטפת מוסר. אלקנה יוצא בעצמו לרחובה של עיר וכך סוחף אחריו את העם כולו. כך גדל שמואל, כך נהג כל ימיו.

יום ירושלים החל ביום פטירתו של שמואל, מלמדנו שאי אפשר לקרב את העם אל העיר ירושלים בלי לנקוט בשתי פעולות מקבילות: מחד – עיון, לימוד ובירור עמוד הקודש. לכן יושב שמואל הנביא עם דוד ועוסק בתכנון הבית, ומאידך – יציאה לרחובה של עיר, התערות מקסימאלית בציבור, ללא הפסקה, באופן מתמיד ועקבי.⁹ מכאן, חובתנו הלאומית לחבר ולקרב. לא לוותר על איש. לראות עצמנו כמי שעוברים ברחובה של עיר ללא בושה או מורא. לצרף אחד לאחד עד שתיווצר תנועה השבה ירושלימה.

בית ה' נלך: – במקום סיכום

המציאות החברתית הקשה בה נמצאת החברה הישראלית מחייבת לימוד ובירור משותף. רק לימוד ודיון בשאלות הערכיות יוכל להוביל למפגש מחודש בין ציון לירושלים, בין יום העצמאות ליום ירושלים, בין הציבור הרחב לבין ירושלים העיר. לא מתוך יוהרה אלא בעוז וענוה, נצא לרחובה של העיר, בדרכים שונות, ובכל מקום, ננסה, לעורר דיון אמיתי בדבר החיבור שבין מסגרת לתוכן, בין כלים לערכים, בין מה שמסמל יום העצמאות למה שמסמל יום ירושלים. כך נוכל לשיר יחד, בירושלים, את שירו של משורר תהילים:

"שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמִיחִי בְּאַמְרֵי יְיָ בֵּית יְהוָה נִלְךְ; עֲמֻדֹת הָיוּ רִגְלָיו בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם; יְרוּשָׁלַם הִבְנוּיָה כְּעִיר שְׂחָבָהּ לָהּ נִחְדָּו; שְׁשָׁם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטֵי יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל לְהָדוֹת לָשֵׁם יְהוָה; כִּי שָׁמָּה יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת לְבֵית דָּוִד; שָׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹו אֶהְיָךְ; יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילְךָ שְׁלֹוה בְּאַרְמֹנֶיךָ; לְמַעַן אֲחִי וְרָעִי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בָּךְ; לְמַעַן בֵּית יְהוָה אֶלְהִינוּ אֲבִיקְשָׁה טוֹב לָךְ"

(תהילים קכ"ב).

המלבי"ם עסק בהגדרת ההבדל שבין שלום ושלוה:

"שאלו – אחר שבאר שירושלים היא המעמדת חיבור הגויה הכללית ואחדותה, אומר כמו שאם תשאל לשלום הגויה האישית נשיב לו ששלומה תלוי אם האיברים והכוחות שבגויה מקושרים ויש להם שלום יחדיו. כי בעת יעשה פירוד ביניהם אז יבא המוות. כן אם ישאלו לשלום ירושלים נאמר התשובה ששלומה תלוי אם "ישליו אוהביך", אם אוהבי ירושלים יהיו ביניהם שלווה פנימית. בזה תלוי שלום ירושלים, אחר שעיקר ענין ירושלים היא אחדות האומה, וא"כ אם יתעורר בין אישיהם ריב ומדנים ופירוד לבבות לה יחדיו, לא יתפרדו. והנה יש הבדל בין שלום

⁹ עיין בהרחבה במאמרו של הרב צבי"ט טאו שליט"א "לאמונת עתנו" ח"א, עמוד פ"ה ואילך: "לדרכו של אלקנה".

ובין שלוח. ששלום הוא השלום החיצוני ושלוח היא השלוח הפנימית. אמר שעל ידי שישראל יהיה להם שלוח פנימית, שעל זה אמר אוהבייך, שיהיה אהבה ביניהם הגם שלא יהיה להם שלום עם אויביהם החיצוניים, זה יגרום שלום ירושלים".

(שם, ו'ז').

השאיפה לשלווה מלווה את כולנו. אולם, כדי להגיע לשלווה זו יש לעסוק בבירור שחלקו כואב ומכאיב. את הימים המיוחדים הללו עלינו לנצל בראש ובראשונה לדיון מעמיק בשאלת דמותנו כמדינה. לאן מועדות פנינו? מהי הדרך הנכונה לשילוב שבין חמץ ומצה, בין פסח לשבועות, בין יום העצמאות ליום ירושלים.

"לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשֶׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט עַד יֵצֵא כְּנֶגֶה
צְדָקָה וְיִשׁוּעָתָה כְּלָפִיד יִבְעָר" (ישעיה ס"ב, א')

את גדי ה"ד ובני משפחתו זכיתי להכיר מאז נולד. כל חייו היו חיבור שבין פסח לשבועות, בין ציון לירושלים, בין מסגרת לתוכן. הפעם האחרונה בה פגשתי היתה בפתח דלתו של מו"ר הרב חיים דרוקמן שליט"א בשעה בה בא להיפרד מרבו לפני היציאה לצבא. ברכתו של הרב היתה חשובה משום שבכך התרחש החיבור בין עולם הישיבה, בין בית המדרש בו מבררים ענייני מקדש וגאולת ישראל, לבין הצבא בו משפיעים שפע של טוב לבנין העם והארץ. לא פלא הוא שבכיס חולצתו נמצא הספר "אורות התשובה". גם בעת הקרב, חיבר בין העולמות. בעיצומם של הימים המחברים בין פסח לשבועות נפל גדי ה"ד.

"תורת החיבורים" עליה אנו עמלים אבדה את אחד מטובי בניה, מבני בניו של שמואל הרואה, ההולך וסובב במעגל החיים. ההדרכה בתנועת הנוער, הניסיון להביא כמה שיותר מבני בת ים לירושלים, ממשיך את מסורת שמואל ואלקנה. כמוהם, "תשובתו הרמתה כי שם ביתו". כוחו בא לו מביתו: הורים שעלו לארץ תוך ויתור על נוחות ורווחה גדולה ואחים מלאי מסירות לעם, לתורה ולארץ. בעז"ה, נזכה כולנו לחזות בבניין ירושלים ובצמיחת קרן דוד משיחו.